

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Elena Rigler
Matični broj: 0009073899

**Tvorba umanjena u govoru Tršća
(ZAVRŠNI RAD)**

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Elena Rigler

Tvorba umanjenica u govoru Tršća
ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost i informatika (dvopredmetni)

Mentorica: prof. dr. sc. Silvana Vranić

Sadržaj

1. MOTIVACIJA.....	4
2. UVOD (cilj i metodologija rada).....	5
3. SMJEŠTAJ NASELJA TRŠĆE	6
4. KAJKAVSKO NARJEČJE	7
5. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA GORANSKIH GOVORA	9
6. STRATIFIKACIJA GORSKOKOTARSKIH KAJKAVSKIH GOVORA.....	11
7. GOVOR TRŠĆA	13
8. TVORBA UMANJENICA U HRVATSKOM STANDARDNOM JEZIKU I DIJALEKTOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA.....	14
9. TVORBA UMANJENICA U GOVORU TRŠĆA.....	16
9.1. UMANJENICE OD IMENICA MUŠKOG RODA	17
9.2. UMANJENICE OD IMENICA SREDNJEG RODA	21
9.3. UMANJENICE OD IMENICA ŽENSKOG RODA.....	23
10. PRIMJERI KORIŠTENJA UMANJENICA	28
11. ZAKLJUČAK	30
12. SAŽETAK.....	31
16. KLJUČNE RIJEČI	31
14. SUMMARY	32
18. KEY WORDS	32
16. POPIS LITERATURE	33

1. MOTIVACIJA

Gorski kotar je nedovoljno poznato područje Republike Hrvatske. Nerijetko ljudi ne znaju gdje je Čabar, grad kojemu administrativno pripada i područje Tršća. Područje Grada Čabra ima izuzetno nepovoljan geografski položaj te je slabo prometno povezan s ostatkom Hrvatske. Ljudi iseljavaju u potrazi za boljim životom i prisutna je depopulacija.

Upisom na Fakultet na studij Hrvatski jezik i književnost poželjela sam pridonijeti očuvanju govora Tršća kojim se služim od svog djetinjstva. Primjećujem da se štokavsko narječje proširilo i da polako potiskuje još uvijek dominantne kajkavske značajke. Utjecaj je modernizacije i standardizacije hrvatskog jezika na organske govore također evidentan. Iako je još govor svih dobnih skupina, zbog iseljavanja mladih, visokog udjela starog stanovništva i odumiranja sela, govor Tršća postaje ugrožen. Nakon slušanja kolegija „Dijalektologija hrvatskog jezika“ moja je odluka o dijalektološkoj temi mojega završnog rada bila konačna.

2. UVOD (cilj i metodologija rada)

Cilj je ovoga završnoga rada istražiti tvorbu umanjenica u govoru Tršća. U svojem sam se istraživanju te teme koristila rječnicima govora Tršća i vlastitim terenskim istraživanjem. Terenskim istraživanjem ispitivala sam sve dobne skupine, rezultate snimila i bilježila. Stariji mještani Tršća upotrebljavaju riječi koje su mi nerazumljive i nepoznate, pa sam se koristila rječnikom Slavka Malnara pod nazivom „Pamejnek“.

Uz umanjenicu, navedena je i njezina tvorbena kategorija te značenje riječi. Analizom su obuhvaćeni svi rodovi: muški, srednji i ženski.

Prije same analize upozorila sam na geografski i dijalektološki smještaj mjesnog govora Tršća te navela istraživače koji su svoje vrijeme posvetili istraživanju gorskokotarskih govora te govoru Tršća.

Središnji dio radnje bavi se umanjenicama koje nastaju sufiksalsnom tvorbom. U ovom dijelu mogu se prepoznati različiti nastavci koji se ne koriste u jednakoj mjeri.

Na kraju sam pronašla i radove učenika osnovne škole te jedan rad iz zbirke pjesama pod naslovom: „Iman te nekej reč“. Time je bilo omogućeno prikazati i upotrebu umanjenica u govoru Tršća mlađe i starije dobne skupine.

3. SMJEŠTAJ NASELJA TRŠĆE

Čabarski kraj označuje područje koje pripada lokalnoj samoupravi Grada Čabra. Smjestio se na sjevernom djelu Gorskog kotara, uz samu granicu sa Republikom Slovenijom. U nj se ubrajaju župe: Čabar, Plešce, Gerovo, Tršće i Prezid sa svojim okolicama. To su ujedno najveća mjesta Grada Čabra.

Slaba naseljenost kraja uvjetovana je nepovoljnim uvjetima za život: neplodnim tlom, oštrom klimom, brdovitim i nepristupačnim reljefom te velikom udaljenošću od većih naselja. Unatoč tomu, ljudi su ovdje živjeli vrlo rano, a dokaz tomu su ostaci keramike i starog rimskog zida, limesa. Najstariji podatak o njemu pronađen je na malom crkvenom zvonu iz 1659. godine. Na zvonu je upotrijebljen naziv „Terstje“ koje se i danas koristi među starim stanovništvom. Ime je nastalo prema trskama, otpacima koji nastaju prilikom tesanja drva. Naziv „Tršće“ koristi se od 1885. godine (S. Malnar, 2016: 55).

Od svih naselja Tršće je najmlađe, a nagli razvoj počinje dolaskom Petra Zrinskog koji je za čabarski kraj iznimno važan. On je krajem 40-ih godina 17. stoljeća počeo s izgradnjom željezare, a otvoren je i rudnik žive. Željezara je Petru Zrinskom bila potrebna za izradu oružja kako bi se obranio od navale Turaka. Čabar je za to bio pogodan zbog rijeke Čabranke koja je bila izrazito snažna. Na tom području ima i dovoljno šume koja im je trebala za proizvodnju ugljena. Ti su događaji potakli naglo naseljavanje. Bolje su organizirani promet i trgovina, a uspjeli su se iskoristiti i resursi koje to područje nudi (S. Malnar n.d.: 13-14).

Unatoč tome što Grad Čabar zauzima četvrtinu prostora Gorskoga kotara, a usto je veličinom i treći grad u Primorsko-goranskoj županiji, ima tek 3811 stanovnika. Podatak je iz 2011. godine, a broj stanovnika stalno opada zbog visokog mortaliteta i niskog nataliteta. Samo naselje Tršće sastoji se od 13 manjih zaselaka i broji oko 916 stanovnika (<http://www.cabar.hr/o-cabru/opci-podaci/>).

4. KAJKAVSKO NARJEČJE

Kajkavsko narječje jedno je od triju narječja hrvatskog jezika, a naziv je dobilo prema upitnoj zamjenici kaj. Pokriva sjeverozapadni dio Hrvatske i Gorski kotar, sve do granice sa Slovenijom koju čine rijeka Kupa te pritok Čabranke. Sjeverna granica se nije mijenjala od 17. stoljeća. Kajkavsko narječje okružuju štokavsko koje se nalazi istočno i jugoistočno te čakavsko koje je na južnoj strani. Mnogi su autori ovo narječje hrvatskoga jezika uključivali u slovenski jezik zbog sličnih osobina.

Prvi zapisi kajkavskog narječja potječu već iz 12. stoljeća, a veće zanimanje javlja se u 17. stoljeću. U to vrijeme javljaju se i prva leksikografska djela. Jedno od najvažnijih djela tog tipa je „Dictionar ili reči slovenske zvekšega v kup zebrane, v red postavljene i dijačkemi zlahkotene“ Jurja Habelića iz 1670. godine. To je hrvatsko-latinski rječnik sastavljen za potrebe školovanja. Osim toga važan je i Gazofilacij Ivana Belostenca, dvojezični, latinsko-hrvatski rječnik i prvi je koji obuhvaća sva tri hrvatska narječja. Još jedan latinsko-hrvatski rječnik, koji obuhvaća sva narječja, napisao je i Pavao Ritter Vitezović (Lončarić, Kajkavsko narječje 1996).

U 18. stoljeću javljaju se prve gramatike. Prvu hrvatsku kajkavsku gramatiku napisao je Christophorus de Jordan, dvorski savjetnik Kraljevine Češke, a Ivan Vitković je prvi Hrvat kajkavac koji je napisao gramatiku kajkavskog narječja. Jedno od prvih sačuvanih djela u kojemu se javlja svijest o posebnosti jest Dekretum Ivana Pergošića iz 1957. godine (Lončarić, 1996).

U literaturi je različito podijeljeno s obzirom na drukčije jezične značajke. Vodeći slavist i najveći hrvatski dijalektolog, Stjepan Ivšić, proučavao je kajkavsku akcentuaciju te na temelju nje podijelio narječje. Utvrdio je da se velika raznolikost govora svodi na zajedničku kajkavsku akcentuaciju: „Za tu akcentuaciju karakteristično je postojanje metatonijskih, novih (praslavenskih) akcenata-akuta i cirkumfleksa u određenim gramatičkim i tvorbenim

kategorijama“ (Lončarić, 1996). Podijelio je narječje u tri kategorije (I., III. i IV.) i pri tome nije uključio goranske govore. Skupini pod brojem II pripadaju pokajkavljeni čakavski govori. Navedene skupine podijelio je na konzervativne i revolucionarne. Konzervativni su oni koji čuvaju staro mjesto naglaska, a revolucionarni su promijenili akcentuaciju.

Dalibor Brozović dijeli kajkavsko narječje na šest dijalekata: zagorsko-međimurski, turopoljsko-posavski, križevačko-podravski, prigorski, donjosutlanski i goranski koji do tada nije bio uvršten u klasifikaciju (Lončarić, 2010: 84-86).

Mijo Lončarić kajkavske govore je podijelio na petnaest dijalekata: plješivičkoprigorski, samoborski, gornjosutlanski, bednjansko-zagorski, varaždinsko-ludbreški, međimurski, podravski, sjevernomoslavački, glogovničko-bilogorski, gornjolonjski, donjolonjski, turopoljski, vukomeričko-pokupski, donjosutlanski i goranski (Lončarić, 1996).

5. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA GORANSKIH GOVORA

Rijetka su istraživanja koja se bave goranskim prostorima pa tako i govorima na području Čabra. Veliki doprinos ovom području dali su Vida Barac-Grum, Božidar Finka te Josip Lisac koji su vrlo rano počeli s proučavanjem gorskokotarskih govora.

Vida Barac-Grum i Božidar Finka prvi su koji su se bavili opisom govora Gorskog kotara. B. Finka je uglavnom istraživao čakavske govore, ali se bavio i kajkavskim punktovima među kojima su: Čabar, Gerovo, Delnice i Vukova Gorica (Lončarić 2013: 37). Njegovo značajno djelo u kojem govori o području Grada Čabra je: „Gorskokotarska kajkavština u našem dijalekatskom mozaiku“. U tom je djelu podijelio goransku kajkavštinu. Vida Barac-Grum bavila se čakavsko-kajkavskim govornim kontaktom u Gorskom kotaru te sam se koristila njezinim djelom izdanim 1981. godine pod tim naslovom.

Josip Lisac analizirao je govor Delnica i Gornjih Turni, ali se bavio i govorima na području Čabra (Malnar, 2013: 47-49). Njegova važna djela u kojima spominje govore čabarskog kraja su: „Iz goranskog vokalizma“ te „Goransko dijalektalno stanje u prošlosti i sadašnjosti“.

Govorom Tršća bavila se prof. dr. sc. Marija Malnar Jurišić koja je mnogo pridonijela njegovu očuvanju. Područje njezinog znanstvenog interesa obuhvaća upravo dijalekte hrvatskog jezika i frazeologiju. Neki od njezinih radova su: „Iz morfologije govora Tršća“, „Fonologija govora Tršća u Gorskom kotaru“, „Sjeverni dio gorskokotarske kajkavštine nekad i danas“, „Somatska frazeologija čabarskih govora“, „Dijalekti u Gorskom kotaru“ i drugi.

Naš dobro znani autor, Slavko Malnar, zadnjih je godina napisao i izdao vrijedne knjige ovog područja. Zaslužan je za očuvanje čabarske povijesti, kulture i govora. Njegova značajna djela su „Pamejnek“ i „Rječnik čabarskog govora“ u kojima je obuhvatio riječi čabarskog područja. Oba su nagrađena srebrnom Poveljom Matice hrvatske. Prvom navedenom knjigom, koja broji oko 7500 riječi,

koristila sam se u svom radu. Posebno su vrijedne riječi koje se više ne koriste, a kojima su se služili naši djedovi i bake. Osim toga, bavi se poviješću čabarskog kraja, a njegova poznatija djela su „Tršće“ i „Povijest čabarskog kraja“.

Zahvaljujući prijedlogu Ogranka, Ministarstvo kulture je 2015. godine čabarskim govorima dodijelilo status nematerijalne kulturne baštine.

6. STRATIFIKACIJA GORSKOKOTARSKIH KAJKAVSKIH GOVORA

Područje Gorskog kotara specifično je s obzirom na to da se na njegovom području mogu pronaći sva tri hrvatska narječja: čakavsko, štokavsko i kajkavsko. „J. Lisac na području Gorskoga kotara razlikuje četiri dijalekta: kajkavski goranski dijalekt, ikavsko-ekavski čakavski, štokavski zapadni bosanskohercegovački i istočnohercegovački. Takva raznovrsnost govora posljedica je povijesnih i gospodarskih prilika i zbivanja u Gorskom kotaru od 15. do 18. st.“ (Malnar, 2010:47)

Kajkavština se u Gorskome kotaru prostire na području od Severina na Kupi do Fužina i Lokava, sjeverno do slovenske granice te južno do Ravne Gore i Begova Razdolja. Može se podijeliti na istočni (manji) i zapadni (veći) dio. Istočnom dijelu pripadaju mjesta Lukovdol, Gorenci, Dolenci, Podvučnik, Rtić, Draga Lukovdolska, Nadvučnik, Vučnik, Severin na Kupi, Močila, Klanac, Damalj, Plešivica Lukovdolska, Rim, Zdihovo, Lipje Bosiljevsko, Mali Jadrč, Veliki Jadrč, Osojnik. U navedenim je mjestima prisutan noviji čakavski utjecaj, a upravo je to glavna razlika između njih i zapadnoga poddijalekta kojem pripada sav preostali teren, od Zaumola i Plemenitaša na zapad (Lončarić, 1996).

B. Finka je podijelio kajkavštinu Gorskog kotara na osam tipova: lukovdolski, skradski, ravnogorski, delnički, broskogupski, gerovsko-čabarski, lokvarsko fužinarski i prezidanski. U suradnji s V. Barac izostavio je skradski tip (Valenčić, 2013: 101-102).

Vida Barac-Grum smatra da se razlikuju dvije grupe gorskotarskih govora, oni koji su zadržali i oni koji su mijenjali osnovni kajkavski fonološki inventar. Također ih dijeli na istočne i na zapadne. Usto se ističe i „prozodijska razlika između zapadnog i istočnog poddijalekta (...) zapadni je čvrsto povezan sa slovenskom akcentuacijom (primjeri s progresivnom metataksom cirkumfleksa), dok je istočni bliži osnovnoj kajkavskoj akcentuaciji.

Područje Čabra (pa tako i govor Tršća) pripada zapadnom makrosustavu (Barac-Grum, 1993).

7. GOVOR TRŠČA

Govor Tršča dakle pripada goranskom dijalektu i čabarskoj skupini govora. Upitno-odnosna zamjenica je najčešće u obliku kaj.

„Osobitost je ove kajkavštine i jače ili slabije akanje, tj. zamjena vokala o vokalom a: gr'ap 'grob', sn'ap 'snop'“ (Malnar, 2010: 54-57). Često se na početku riječi javlja vokal u, ali se onda ispred njega javlja v (vusteca-'mala usta').

Česta je redukcija vokala, a to se može vidjeti na primjerima: mulc i kamarc (Malnar, 2013: 53).

Vrlo zastupljen diftong je ua (uaku-oko, uabraz-obraz). Glas o prelazi u glas u: nos>nus, most>must.

Zastupljena je depalatalizacija glasova lj i nj (pajn-panj, snejg-snijeg, škrina-škrinja).

U ovom govoru izjednačen je izgovor glasa č i glasa ć.

Često je gubljenje pojedinih glasova, a posebno suglasnika. Primjeri za to su: du (tko) gdje imamo redukciju gd>d i ziu (uzeo) s prijelazom vz>z (Malnar, 2010: 54-57).

Sačuvano je palataln rj (murje-more) i skupina čr (črvek-'mali crv').

Glas h je, prema pisanju J. Lisca, sačuvan bolje nego u slovenskim govorima.

8. TVORBA UMANJENICA U HRVATSKOM STANDARDNOM JEZIKU I DIJALEKTOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA

U hrvatskom jeziku razlikujemo deminutive (ptičica, knjižica) i argumentative (ptičurina, knjižurina). Umanjenice (deminutivi) one su imenice kojima se izriče da je što po čemu manje od onog što znači osnovna riječ: boca-bočica, grad- gradić. Osnovna je riječ uvijek imenica (Barić, 1997). One se u hrvatskom jeziku tvore različitim sufiksima i uvijek znače isto što i osnovna riječ. Sufiksi kojima se tvore deminutivi muškog roda su: -ić, -čić, -(a)k, -eč(a)k, -ič(a)k. One koje se koriste za ženski rod su -ica i -ćica, a za srednji se koriste -ce, -ance, ašce i -ence. Isto tako, postoje sufiksi koji se koriste za tvorbu umanjenica različitih rodova, a to su: -elj(a)k i ulj(a)k. Postupak dobivanja tvorbene osnove je da se u G jd. ili G mn. odbaci nastavak i na osnovu riječi doda određeni sufiks za tvorbu umanjenica. Kao što i svi znamo, osnovno značenje umanjenice je „nešto malo“. Dolazi od latinske riječi *deminutivus* koja znači *umanjiti* i označuje umanjen predmet, svojstvo, proces ili okolnost (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14495>). Ovisno o imenici, nastavku, odnosno sufiksu i kontekstu, umanjenica može imati hipokoristično (imenice odmila) ili deprecijativno značenje (pejorativo, omalovažavajuće).

Dijalektalna je tvorba slabo zastupljena u literaturi. Sanja Vulić u svom djelu „Dosadašnja istraživanja tvorbe riječi u hrvatskoj dijalektologiji“ spominje V. Važnoga koji se prvi bavio tvorbom riječi u hrvatskoj dijalektologiji te je do danas dao najopširnije djelo tog područja. Prva dijalektološka sustavna proučavanja te jezične razine započela je Sanja Vulić u gradišćansko-hrvatskim čakavskim govorima, a po uzoru na njezina istraživanja tvorbom se labinskih govora bavila Ivana Nežić: „O tvorbi imenica u govoru Brovinja“.

Kajkavsko narječje ima mali broj rasprava te je potrebno spomenuti Lončarićevo djelo „Jagnjedovački govor“. On se bavio i svrstavanjem sufikasa za tvorbu umanjenica te ih je podijelio na sufikse za tvorbu muškog, srednjeg i

ženskog roda. Osim Lončarića važni su još Vesna Zečević s djelom „Loborska kajkavština“ te Jela Maresić s radom pod nazivom „Đurđevečki rječnik“ (Vulić, 2006: 108-109). Tvorbom kajkavskih govora temeljitije se bavi J. Maresić koja je i upozorila da je u kajkavskom narječju česta pojava umanjenica koje nastaju od umanjenica. Ponekad se dodaje više sufikasa, a njihovim povećanjem raste emotivnost (Maresić, 2015:79). Njezino važno djelo je „O tvorbi umanjenica u kajavskom narječju“. U kajkavskom književnom jeziku istim područjem bavili su se i Kristian Novak i Barbara Štebih Golub ali u zajedničkom djelu „Imeničke umanjenice u kajkavskome književnom jeziku“ te Kristian Novak u raspravi „Značenja umanjenica u kajkavskome hrvatskome književnom jeziku“.

9. TVORBA UMANJENICA U GOVORU TRŠĆA

Korpus umanjenica koje se koriste u govoru Tršća prikupila sam terenskim radom, a koristila sam se i rječnikom govora Tršća. U nastavku će biti riječ o njihovoj tvorbi. Potrebno je bilo pronaći često korištene sufikse, a to je moguće rastavljanjem tvorenice na tvorbenu osnovu i sufiks. Sufiksi se razlikuju s obzirom na rod imenice pa će prvo biti navedeni muški, srednji, a potom i ženski rod.

9.1. UMANJENICE OD IMENICA MUŠKOG RODA

9.1.1 SUFIKS -EK

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -ek:

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
črvək	črv+ek	mali crv
dedək	ded+ek	malo jaje
dežək	deš+ek	mala kiša
jejčək	jejc+ek	odmilica od djed
kruhək	kruh+ek	mali kruh
lavək	lav+ek	mali lav
medək	med+ek	mali medvjed
mišək	miš+ek	mali miš
nusek	nus+ek	mali nos
nuščək	nužč+ek	mali nož
pasək	pas+ek	mali remen
pesək	pes+ek	mali pas
pouhək	pouh+ek	mali puh
putək	put+ek	mali put
ripək	rip+ek	mali rep
stupək	stup+ek	mali stup
vršək	vrh+ek	mali vrh
zajčək	zajc+ek	mali zec
zidək	zid+ek	mali zid
tičək	tič+ek	mala ptica

Sufiks -ek se u navedenim primjerima koristi za označavanje umanjenosti imenica. Vrlo je raširen.

Iz navedenog popisa može se izdvojiti odmilica (dedek, medek). Taj se oblik ipak najčešće koristi kod označavanja rodbinskih veza i bliskosti.

„Osnova može biti bez glasovne promjene, ali su česti i primjeri s palatalnom promjenom krajnjega nepalatalnoga glasa, uključujući i glas c (Maresić, 2015: 81).“ Primjeri za to su: zajček, dežek, vršek...

U primjeru dežek sufiksom –ek se označuje manja količina.

9.1.2 SUFIKS –EC

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom –ec

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
bratęc	brat+ec	brat odmilja
bugęc	bug+ec	bog odmilja
obuakęc	obuak+ec	mali oblak
snejgęc	snejg+ec	mali snijeg
sokęc	sok+ec	mali sok

Sufiks -ec prema mojim bilješkama nije jako zastupljen. Koristi se za tvorbu imenica koje znače nešto umanjeno. Osim toga, nailazimo na primjere gdje se sufiks -ęc koristi za označavanje količine (sokęc) te prisnosti (bratęc) ili intenziteta (snejgęc).

9.1.3 SUFIKS -ČEK

Primjeri umanjena tvoreni sufiksom -ček

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
balkonček	balkon+ček	mali balkon
balonček	balon+ček	mali balon
čjesenček	čjesn+ček	mali češnjak
gauopček	gaoub+ček	mali golub
jelinček	jelin+ček	mali jelen
kamənček	kamn+ček	mali kamen
kouterček	koutr+ček	mali pokrivač za krevet
mehurček	mehur+ček	mali mjehur
mirenček	mirn+ček	mala mrkva
pastirček	pastir+ček	mali pastir
poušterček	pouštr+ček	mali jastuk
rekafček	rekaf+ček	mali rukav
sinček	sin+ček	odmilica od sin
skafanderček	skafander+ček	malo odijelo za skijanje
talarček	talar+ček	mali tanjur
traktorček	traktor+ček	mali traktor
uabrušček	uabrušček	mali brijeg

Jedan od zastupljenijih sufikasa je i -ček. Koristi se za označavanje nečega što je malo. Može imati i hipokoristično značenje (sinček, pastirček). „Uz značenje da je što malo obično ima i dodatno ekspresivno značenje, npr. da je što poželjno, primamljivo, drago“ (Maresić 2015: 83).

9.1.4 SUFIKS -IČEK

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -iček

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
kamadiček	kamad+iček	mali komad
petešiček	pjeteh+iček	mali pijetao
vražiček	vrag+iček	mali vrag
vršiček	vrh+iček	mali vrh

Ovaj sufiks koristi se za imenice odmilica (petešiček). Ima pojačanu deminutivnu vrijednost.

9.1.5. SUFIKS -ČIČ

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -čič

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
kamiončić	kamion+čič	mali kamion
majstorčić	majstor+čič	mali majstor

„Sufiks -čič pripada novijoj tvorbi. Obično dolazi na im. osnove koje znače zanimanja ili na osnove novijih leksema. U nekim govorima daje umanj. pejorativno značenje...“ (Maresić, 2015: 86). Upotrebljava se kod mlađih generacija. Svi se ti primjeri mogu dobiti i sufiksom -ček (majstorček, kamionček).

9.2. UMANJENICE OD IMENICA SREDNJEG RODA

9.2.1 SUFIKS -EK

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -ek

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
čavejček	č(u)avejk+ek	mali čovjek
jajček	jajc+ek	malo jaje
mesek	mes+ek	mali komad mesa
srček	src+ek	odmilica od srce
sunček	sunc+ek	odmilica od sunce
vehek	veh+ek	malo uho

Sufiks -ek, osim deminutivnog značenja, ima i značenje kojim se iskazuju lijepi osjećaji prema nekoj osobi. Srček ili sunček su npr. riječi kojima majka naziva svoje dijete kako bi mu pokazala svoje osjećaje. U tom sam ih kontekstu čula i zapisala. Navedeni sufiks koristi se i za tvorbu imenica pogrđnog značenja: novinarček, kuharček...

9.2.2 SUFIKS -CE

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -ce

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
drvce	drv+ce	malo drvo
perce	per+ce	malo pero
uakce	uak+ce	malo oko
uakence	uakn+ce	mali prozor
zrnce	zrn+ce	malo zrno

Za sufiks -ce nisam pronašla mnogo primjera. Sve su riječi srednjeg roda, prema mom istraživanju, slabije zastupljene. Ovaj se sufiks koristi za označavanje nečega što je male veličine, ali se npr. primjer uakce koristi i kao imenica odmilica.

9.3. UMANJENICE OD IMENICA ŽENSKOG RODA

9.3.1 SUFIKS *-ica*

Primjeri umanjenica tvoreni su sufiksom *-ica*

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
kruškica	krušk+ica	mala kruška
južnica	južn+ica	mali ručak

Za sufiks *-ica* nema puno primjera, ali se koristi u izvedenicama od osobnih imena čije je značenje hipokoristično. Primjeri za to su: Jožica, Slavica, Marica, Božica...

9.3.2 SUFIKS *-ca*

Primjeri umanjenica tvoreni su sufiksom *-ca*

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
bačveca	bačve+ca	mala bačva, zatvorena posuda
bakca	bak+ca	baka odmilja
čebulca	čebul+ca	mali luk
dekca	deck+ca	mala deka
firenkca	fireng+ca	mala zavjesa
flašca	flaš+ca	mala boca
guavca	guav+ca	mala glava
gupca	gub+ca	mala gljiva
guskeca	gusk+ca	mala guska

hiša	hiš+ca	mala kuća
kabasca	kabas+ca	mala kobasica
kapca	kap+ca	mala kapa
kapelca	kapl+ca	mala kaplja
karjolca	karjol+ca	mala karijola
katrica	katri(j)+ca	mala stolica
kikelca	kikl+ca	mala haljina
kuhenca	kuhn+ca	mala kuhinja
mačkeca	mačk+eca	mala mačka
majčka	majc+ka	mala majica
matikca	matik+ca	mala motika
omarca	omar+ca	mali ormar
rejpca	rejp+ca	mala repa
ripca	rib+ca	mala riba
rušca	ruž+ca	mala ruža
salamca	salam+ca	mala salama
sekirca	sekir+ca	mala sjekira
suavca	suav+ca	mala sova
šajpca	šajb+ca	malo staklo
travca	trav+ca	mala trava
zurca	zur+ca	mali sat
župca	žup+ca	mala juha

Sufiks -ca najčešći je u tvorbi imenica ženskog roda. Koristi se za označavanje malih predmeta, ali i za hipokorističko značenje. Sufiks -ca se koristi za označavanje količine (župca, rejpca).

9.3.3 SUFIKS -CE

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -ce

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
čejvelce	čejvl+ce	male cipele
škarce	škar+ce	male škare
škurence	škurn+ce	male čizme

Sufiks -ce karakterističan je za imenice koje se u nekom jeziku koriste samo u pluralnom obliku. Primjer za to su škare (škarce).

9.3.4 SUFIKS -ICA

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -ica

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
jagodica	jagod+ica	mala jagoda
kantica	kant+ica	mala kanta
loptica	lopt+ica	mala lopta
marendica	marend+ica	mala marenda
mrvice	mrv+ica	mala mrva

Sufiks -ica označava nešto što je manje od nečega. Ove su riječi uglavnom upotrebljavane od strane djece i imaju afektivan odnos prema nečemu.

9.3.5 SUFIKS -ECA

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -ęca

Tvorenica	Tvorbeni naćin	Znaćenje
cejsteca	cejst+eca	mala cesta
źlićkeca	źlićk+eca	mala źlićica

Ovaj sufiks služi za tvorbu pravih umanjenica, ali i umanjenica od već postojećih umanjenica (źlićkeca).

9.3.6 SUFIKS -KE

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -keę

Tvorenica	Tvorbeni naćin	Znaćenje
uaskeę	uas+ke	mala kosa

Primjer imenice koja se tvori sufiksom -keę je rijeć uaske. Obićno se tom imenicom oznaćava kosa mlade djece. Ima izrazito afektivni, osjećajan odnos prema onome što se tom rijećju źeli oznaćiti.

9.3.7 SUFIKS -KA

Primjeri umanjenica tvorenih sufiksom -ka

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
jabučka	jabuk+ka	mala jabuka
lesička	lesic+ka	mala lisica
punčka	punc+ka	mala djevojka
račka	rac+ka	mala guska
risenčka	risenc+ka	mala borovnica
sauatka	sauat+ka	mala salata
srajčka	srajc+ka	mala košulja
šalčka	šalc+ka	mala šalica
vilčka	vilc+ka	mala vilica
žlička	žlič+ka	mala žlica
kašutka	kašut+ka	mala košuta

Sufiks -ka plodan je u tvorbi izvedenica od osobnih imena (Micika). Osim toga, koristi se u značenju hipokorističke imenice te u izražavanju prisnosti.

10. PRIMJERI KORIŠTENJA UMANJENICA

Zimska nuč v Trstje

Nuč je.

Mir i tišina.

Nekrej čavejka, ne putka za videt.

A snejg i drel pačase pada.

Trstje je v bejuo ruho zaviu.

Ajngelčke pa zrake letijo,

uspavanko Trstje papejvajo.

Zvezdece na vočke padajo,

dijamantno mrežo pajneh pljetejo.

Na beumo pokrivače svjetlucajo,

sledit jeh je skuzej v jarek

do ledinga ogledalca

kej se v kapelce vadi pretvarajo.

Trstje pa sajna i sajna najlejppe san.

Uan i snježna kraljica vkep grede na bal.

Niha lepuata vsemen oduzima dah.

I vse v čude glidajo kok moj kraj

pastaja čaroban kraljevske raj.

Nika Peršić, 6. razred, Tršće, učenički list Mladi Goran, 2017./2018.

Na kaj

Por nas **tičke**
na kaj žvorgalijo.

Rusce
pa torstjansku dešijo.
Nebu je čistu, jasnu,
torstjansku puavu.
Sunce nekok dorgače,
porjaznu svejte.

Mejsec i zvezde
bel ko dregej bleščijo.

Stezice sako nago paznajo.

Drevisa, za dobro jutro,
zeljeno rako te dajo.

Deš i vejtor
pejsem na kaj
čez Torstje rezlivajo...

I dregej imajo tu vse:
nebu, sunce, mejsec, zvezde,
al' k opor nas ne.

Samu v Torstje
pa damači **tičke** žvorgalijo
i **rusce** pa torstjansku dešijo.

(Starčević, 2012)

11. ZAKLJUČAK

Tema ovog završnog rada analiza je dijela govora Tršća koji pripada gorkokotarskim govorima. Analiza je provedena na temelju riječi koje su prikupljene terenskim istraživanjem ili ekscerpirane iz rječnika.

Prikazane su umanjenice muškog, srednjeg i ženskog roda te nastavci koji su zabilježeni. Analiza imenica pokazala je zastupljenost pojedinih sufikasa. Neki su više zastupljeni, a drugi manje.

Na temelju prikupljenih podataka ustanovila sam da je najviše imenica ženskog roda, a najzastupljeniji sufiks je -ca. Kod imenica muškog roda zastupljen je sufiks -ek. Imenica srednjeg roda zabilježeno je vrlo malo, a tvorene su sufiksima: -ek i -eç. Navedeni sufiksi potvrđeni su u nekoliko primjera.

Umanjenice znače da je nešto manje od nečega. Ona može imati i hipokoristično značenje, a to su imenice od mila. Može imati i pejorativno značenje, kao što potvrđuju neki od primjera.

U kajkavskom narječju česta je pojava u kojoj umanjenice nastaju od već postojećih umanjenica.

12. SAŽETAK

U završnom radu analizirane su umanjenice koje su uglavnom prikupljene terenskim istraživanjem te su podijeljene prema rodu imenice, a potom i prema vrsti sufiksa. Analizom tvorbe umanjenica zaključeno je da nisu svi sufiksi jednako plodni. Najlakše je bilo pronaći imenice muškog i ženskog roda, a srednji rod zastupljen je vrlo malo.

Posebice su plodni sufiksi za imenice muškog roda: -ęk i -čęk te sufiksi za imenice ženskog roda: -ca i -ka. Manji je broj imenica tvoren ostalim sufiksima. Na kraju su priloženi radovi pisani na govoru Tršća u kojima se upotrebljavaju upravo umanjenice.

16. KLJUČNE RIJEČI

kajkavsko narječje, goranski dijalekt, govor Tršća, imenica, umanjenice

14. SUMMARY

In this paper I have analyzed the diminutives in the Dialect of Tršće that were collected by field research and were divided by the name of the noun, and then by the type of suffix. By analyzing the creation of the diminutives, it was concluded that not all suffixes are equally represented. It was easiest to find diminutives of male and female gender, and the neuter is represented very rarely. Suffixes are particularly common for nouns of male gender: -čk and -ček and suffixes for nouns of feminine gender: -ca and -ka. Less diminutives are created using other suffixes. Finally, I have attached papers which are written in the Dialect of Tršće and use the diminutives.

18. KEY WORDS

Kajkavian dialect, the Dialect of Gorski kotar, the Dialect of Tršće, nouns, diminutives

16. POPIS LITERATURE

- Barac-Grum, Vida. *Čakavsko-kajkavski govorni kontakti u Gorkom kotaru*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1993.
- Barić, Eugenija. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga, 1997.
- Ivšić, Stjepan. *Jezik Hrvata kajkavaca*. Zaprešić: Matica Hrvatska, 1996.
- Jurišić, Marija Malnar. »Iz morfologije govora Tršća.« *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 2017: 203-216.
- Lisac, Josip. *Tragom zavičaja*. Split: Književni krug, 2006.
- Lončarić, Mijo. »Rad Božidara Finke na lingvističkoj geografiji.« U *Hrvatski dijalektološki zbornik*. 2013: 33-46.
- Lončarić, Mijo. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga, 1996.
- Lončarić Mijo, Celinić Anita. »Dalibor Brozović o kajkavštini.« *KAJ*, 2010: 81-92.
- Malnar, Marija. »Sjeverni dio gorskokotarske kajkavštine nekad i danas.« *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 2013: 47-59.
- . »Fonologija govora Tršća u Gorskom kotaru.« *Jezikoslovlje*, 2013: 101-128.
- . »Dijalekti u Gorskom kotaru.« *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 2010: 47-69.
- Malnar, Slavko. *Povijest Čabarskog kraja*. Čabar: Matica hrvatska, 2016.
- . *Život u prošlosti*. Čabar: Matica hrvatska, 2013.
- . *Povijest Čabarskog kraja*. Čabar: Matica hrvatska, 2007.
- . *Pamejnek*. Čabar: Matica hrvatska, 2002.
- . *Tršće*. Čabar: Finvest corp d.d., n.d.
- Maresić, Jela. »O tvorbi umanjena u kajkavskom narječju.« *Časopis instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 2015: 77-96.
- Marković, Ivan. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput, 2013.

Novak, Kristian. »Značenja umanjenica u kajkavskome hrvatskome književnom jeziku.« U *Fluminensia*, 2016: 57-68.

Starčević, Marija. *Iman te nekej reč*. Čabar: Ogranak Matice hrvatske u Čabru, 2012.

Valenčić, Marina. »Opis istočnih kajkavskih govora Gorskoga kotara nekad i sad.« *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 2013: 101-110.

Vulić, Sanja. »Dosadašnja istraživanja tvorbe riječi u hrvatskoj dijalektologiji.« *Čakavska rič*, 2006: 97-113.

Wolf, Vjekoslav. *Tršće*. Uredio Branka Arh. Čabar: Finvestcorp d.d. Čabar, n.d.